

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО КОМПОНЕНТА
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ОБРАЗОТВОРЧИХ УМІнь МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
У ПРОЦЕСІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ**

Аналіз програмно-методичного забезпечення, шкільної документації, анкетування вчителів початкових класів різних районів України, дав змогу з'ясувати, що в шкільній практиці не акцентується увага на формуванні таких важливих навчальних умінь дитини молодшого шкільного віку, як організаційно-образотворчі уміння, які забезпечують підготовку дитини до ефективного засвоєння навчального матеріалу з образотворчого мистецтва, оптимальне відтворення практичних дій у цій діяльності тощо, тому існує практична необхідність розробки методичних підходів до опанування даною проблемою.

О. Савченко наголошує на необхідності та важливості формування організаційних умінь у молодших школярів, як взагалі фактора готовності до процесу навчання, оскільки "із зовнішньої організованості розпочинається внутрішня" [6, 171]. Автор підкреслює, що: "Правила організації робочого місця усуває побічні подразники, що заважають дитині зосередитися, сприяє раціональному використанню часу уроку, виховано акуратності" [6, 172].

У теоретичному обґрунтуванні нашого дослідження ми зазначили важливість формування пізнавального інтересу та мотивації до занять даною діяльністю, необхідність оволодіння організаційними вміннями, як засобом більш швидкого (доступного) вирішення навчальних завдань та фактору, який знижує труднощі досягнення кінцевого результату та впливає на підвищення його якості. Negативним наслідком не сформованості організаційних умінь є: поява фактора тривожності, невиконання виконання навчальних завдань, унаслідок чого порушується зосередженість, організованість, увага, логіка або послідовність дій даної діяльності, знижується інтерес до занять цією діяльністю.

Визначачою молодий шкільний вік як період активного розвитку мислення, уяви, творчої діяльності, відомі вчені психолого-педагогічної науки (Л. Божович, В.Крутецький, Д. Ельконін, Г. Люблінська та ін.) наголошують на тому, що в учнів початкових класів уже формуються соціальні почуття, діти прагнуть до самостійності в діях і мають особисті судження [3]. Спираючись на дослідження вищезазначених авторів, Л. Коваль стверджує, що молодший шкільний вік – є початком усвідомленого ставлення до різних видів мистецтва, мотивованого вибору художніх творів і розуміння їх змісту. Ці дослідження показали, що найбільший інтерес молодших школярів з навчальних предметів викликає образотворче мистецтво: 56% учнів початкових класів проявляють уподобання до даної діяльності (з загальної суми 365 чоловік) [3, 90].

На нашу думку несформованість організаційних умінь в образотворчій діяльності в молодших школярів не є непереробною перешкодою і тому розробка та застосування в педагогічній практиці даною предмету спеціальної методики по їх формуванню дасть змогу вирішити проблему якості засвоєння образотворчих знань, навичок, умінь та збільшить певну кількість часу для цікавих додаткових форм урокової роботи.

Ми передбачаємо, що рівень сформованості організаційних умінь молодших школярів підвищиться за умови:

- дотримання сангігієнічних вимог до навчання дітей молодшого шкільного віку в образотворчій діяльності;
- урахування психофізичних можливостей дітей даного віку, особливостей сприймання і засвоєння навчального матеріалу, індивідуальних здібностей учнів у процесі оволодіння образотворчою діяльністю;
- використання вчителем спеціально організованої системи інтеграційних і корекційно-розвиткових впливів на особистість дитини;
- реалізації модульно-інтегрованого принципу навчання (до вибору змісту, форм, методів та засобів організації на уроках образотворчого мистецтва).

Опанування організаційних умінь молодшими школярами допоможе їм збільшити свої художньо-технічні навички в образотворчій діяльності, розширити пізнавальний і культурологічний досвід, розвинути дрібну моторику, увагу, пам'ять тощо, що забезпечить мотиваційний компонент та інтерес до образотворчої діяльності молодших школярів.

Тому метою даної статті є висвітлення актуальної проблеми формування творчого компонента організаційно-образотворчих умінь молодших школярів в образотворчій діяльності.

У художньо-творчому процесі важливе місце має активність особистості, яка проявляється на основі засвоєння нею багатств матеріальної і духовної культури і може являти собою такі види діяльності: *перетворювальну* (яка приводить до зміни, трансформації естетичного об'єкта), *пізнавальну* (де людина одержує знання про ці об'єкти, їхні якості, об'єктивні зв'язки, відносини, закони реального світу) або *ціннісно-орієнтовну* (яка надає об'єкту певної цінності, значення цього об'єкта для нього самого або для інших людей). Органічне поєднання цих видів діяльності, найбільш характерне для художньої діяльності, яка відмінна від всіх інших, що відтворює в мистецтві, і займає особливе місце в загальній системі видів і форм людської діяльності [2, 104–111].

А. Пасічний у словнику-довіднику ототожнює поняття художня діяльність і художня творчість, даючи таке визначення – це "найзагальніше поняття на означення творчої активності людини (як розумної, інтелектуальної, так і матеріально-практичної), спрямоване на створення художніх образів у будь-якій формі". Художню діяльність автор розглядає як частину культури, а "спосіб художньої діяльності – мистецтво" [5, 203]. Тому, на нашому думку, на кінцевому етапі формування організаційно-образотворчих умінь корисним є (і для розвитку загальних творчих здібностей дитини молодшого шкільного віку, і для розвитку вміння) створювати різні варіанти комбінацій організації навчального середовища в образотворчій діяльності (в мікро- і макропросторі) та застосовувати їх у різних шкільних та побутових ситуаціях.

"Відчувати, знати й уміти – нове мистецтво", – писав П. Чистяков [7, 340]. У цьому висловленні дуже точно відбиті складові частини творчості художника – знання, емоційна сфера й уміння. Під терміном "**уміння**" в образотворчому мистецтві розуміється образотворча техніка художника, його живописні та графічні навички, уміння, ступінь володіння майстерністю. Образотворча техніка включає вміння художників користуватися малювальним й живописним приладдям, навички роботи ними, знання різних технічних прийомів (роботи олівцем, вугіллям, пензлем тощо), прийомів зображення предметів у перспективі (поверхній і лінійний), передачі світлотіні, конструктивної будови об'єктів, найбільш виразної передачі зображуваного, а також індивідуальну образотворчу манеру художника тощо [4, 52].

У цьому контексті **метою творчо-пошукового етапу** дослідно-експериментальної роботи було формування зовнішньої та внутрішньої організації творчої діяльності учня та практичне втілення в організаційне планування образотворчої діяльності.

Основним завданням цього етапу було: 1) поглиблення та вдосконалення техніки виконання організаційно-образотворчих умінь учнів молодших класів, які формувалися на попередніх етапах нашого експериментального дослідження; 2) підбір та знаходження нових найбільш оптимальних варіантів використання організаційно-образотворчих умінь для створення нового корисного продукту образотворчої діяльності; 3) конструювання послідовних дій різних видів образотворчої роботи при виконанні навчальних завдань відповідних до теми уроку.

Важливою складовою культурного процесу суспільства й виховання людини є розвиток творчого потенціалу діяльності. На думку О. Антошак, І. Ганжалі, Н. Ніколасюк, творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні й духовні цінності суспільного значення. Вона є одним із засобів підвищення емоційного тону особистості, закріплення комплексу емоційно-вольової регуляції, а головне, наголошують автори, це актуалізація позитивної гами переживань, яка супроводжує ефективну працю, переживання радості від зробленого, досягнутого, почуття впевненості у своїх силах, у своєму творчому потенціалі й творчих здібностях [1, 21].

Автори зазначають, що творча особистість прагне творчої діяльності, що виявляється у великій потребі творити, неослабному високому інтересі, який домінує над іншими формами спрямованості, а творча мотивація (бажання творити заради самого процесу творчості) переважає над іншими (матеріальні інтереси, честолюбство), хоча й вони можуть бути значимими, особливо прагнення до самовияву, потреба в самоактуалізації. Особливості мотивації творчої особистості, на думку авторів, в тому, що вона не зникає після вирішення поставленого завдання, а стає новим, являється до понаднормативної активності, високої інтелектуальної ініціативи. Творча особистість, переконують автори, наділена високою життєвою енергією, працездатністю уваги (здатність тривалий час утримувати увагу на якомусь предметі чи об'єкті), критичністю мислення, незалежністю думок і оцінок, впевненістю в собі, почуттям особистої гідності, високою самооцінкою, сміливістю та вісуктністю страху бути смішною на вигляд, готовністю ризикнути свободою, оригінальністю, почуттям гумору.

Готовність до творчості, творчого розв'язання проблеми, креативність є одним із механізмів психологічного захисту людини в складних умовах – як у трудовій діяльності, так і в кризових життєвих ситуаціях [1, 29]. В складних життєвих умовах, зазначають О. Антошак, І. Ганжала, Н. Ніколасюк, саме творча людина, яка здатна до генерування й використання нового (нових ідей і задумів, нових підходів, нових рішень) найкраще орієнтується, приймає рішення, працює. "Творчість не виростає на новому місці, творчість – як правило рідка, професіоналів свої справи, які ефективно працюють у відповідній галузі" [1, 22].

За дослідженнями П. Торренса, саме діти до 5-ти років дають до 90% оригінальних відповідей на запитання, а діти віком до 7-ми уже, нажалі, до 20%, дивна картина з відповідями дорослих - всього 2% [1, 29]. Звертаючи увагу на такі дані відсотки, ми повертаємося до думки про необхідність творчого розвитку дітей, тому на IV-му творчо-пошукового етапу нашої дослідно-експериментальної роботи для реалізації завдань даного напрямку ми використовували творчі завдання та вправи.

Завдання 1. Намалювати квітку за прочитаним віршем.

КУЛЬБАБА

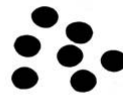
Сонечко в траві зійшло,
Усмінулось, розцвіло,
Потім стало біле-біле
І за вітром полетіло.
Горів в траві росистій
Літхарик золотистий.
Світлі-і враз потух:
Перетворився на пух.
Квітець нову фарбу взяв,
моріако розмалював,
і з-під пензлика розквітти,
наче сонце, диво-квіти.

Завдання 2. Розглянути мал.1, де зображені чорні кружечки. Подумати, що вони нагадують, на що вони схожі? Доповнити малюнок, використовуючи подані фігури-кружечки в своїй роботі. Намалювати свої уявлення на мал.3. Подивись, яке уявлення намалював наш помічник Олівць (мал.2).

«МАРІВНІ КРУЖЕЧКИ»

Подивись на ці кружечки, що вони нам нагадують?

Мал. 1

Мал. 2

Мал. 3

Вправа "Хмаринки"

Мета: створити казковий образ хмаринки (веселої, серйозної, сумної заміряної)

Завдання: передайте свій настрій через мімічне зображення хмаринки, використовуючи запропоновані зразки мал.1 – мал. 6. Ось яка весела хмаринка вийшла у Пензлика (мал.7).

Мал. 1

Мал. 2

Мал. 3

Мал. 4

Мал. 5

Мал. 6

Мал. 7

Упровадження в практику образотворчої діяльності комплексу творчих вправ, завдань сприяє формуванню зовнішньої та внутрішньої організації молодших школярів, створює атмосферу творчого засвоєння знань учнями на уроках образотворчого мистецтва, оскільки потребує свідомого застосування цих знань в роботі, викликає інтерес до образотворчої діяльності та позитивні емоції радості від зробленого, досягнутого, почуття впевненості у своїх силах, творчих здібностях.

ЛПЕРАТУРА

1. Антошак О. Розуміння – розум – творчість / О. Антошак, І. Ганжала, Н.Ніколасенко. – Київ: Видавн. дім "Шкільний світ": Вид. Л.Галіцина, 2006. – 112 с.
2. Казан М.С. Человеческая деятельность / М.С. Казан. – М., 1974.
3. Коваль Л.Г. Особливості оцінної діяльності дітей у галузі мистецтва / Л.Г. Коваль // Початкова школа. – 1978. – №6.
4. Кузін В.С. Психологія / В.С. Кузін [под ред. Б.Ф. Ломова]: учебник [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Высш. школа, 1982. – 256 с.
5. Пасечник А.М. Образотворче мистецтво. Словник-довідник / А.М. Пасечник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216 с.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічного факультету / О.Я. Савченко. – К.: Абрис, 1997. – 416 с.
7. Чистяков П.П. Письма, записные книжки, воспоминания / П.П. Чистяков. – М. – Л., 1953.

РЕЗЮМЕ

Подано до редакції 12.02.10

У статті розглядається проблема формування творчого компонента організаційно-образотворчих умінь молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва в процесі експериментально-дослідницької роботи.

Ключові слова: образотворче мистецтво, організаційно-образотворчі уміння, образотворча діяльність, художня діяльність, художня творчість, творча особистість.

И.М. Янковская

ФОРМИРОВАНИЕ ТВОРЧЕСКОГО КОМПОНЕНТА ОРГАНИЗАЦИОННО-ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫХ УМЕНИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается проблема формирования творческого компонента организационно-изобразительных умений младших школьников на уроках изобразительного искусства в процессе экспериментально-исследовательской работы.

Ключевые слова: изобразительное искусство, организационно-изобразительное умение, изобразительная деятельность, художественная деятельность, художественное творчество, творческая личность.

I.M. Yankovska

FORMATION OF A CREATIVE COMPONENT OF ORGANIZATIONAL AND FINE ARTS SKILLS OF JUNIOR PUPILS IN THE PROCESS OF THEORETIC AND EMPIRIC RESEARCH

SUMMARY

The article analyzes the problem of forming a creative component of organizational and fine arts skills of junior pupils at fine arts lessons in terms of theoretic and empiric research.

Keywords: fine arts, organizational and fine arts skills, fine arts activity, artistic activity, artistic creativity, creative personality.